

17. Turchyn, T. M. (2013). Organizacijno-metodychna model' modernizacii' pochatkovoї muzychnoi' osvity. Chernigiv: Chernigivs'kyj oblasnyj instytut pisljadyploynoї pedagogichnoi' osvity imeni K. D. Ushyns'kogo, 112.

18. Turchyn, T. M. (2013). Pochatkova muzychna osvita: problemy modernizacii'. Chernigiv: PAT "PVK "Desna", 368.

19. Turchyn, T.; Pobirchenko, N. S. (Ed.) et. al. (2013). Specyfika pidgotovky uchyteliv muzyky do innovacijnoi' pedagogichnoi' dijal'nosti v pochatkovij shkoli. Problemy pidgotovky suchasnoho vchytelja. Uman': FOP Zhovtyj O. O., 7, 131–137.

20. Kruteckij, P. (1987). Jesteticheskoe vospitanie. Moscow: Znanie, 234.

Дата надходження рукопису 17.08.2016

Турчин Тамара Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри, кафедра теорії та методики мистецького навчання, Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, Україна, 14013
E-mail: TamaraT2013@mail.ru

УДК 378.147

АНАЛІЗ СИСТЕМИ ПОЗААУДИТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИ ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕЧНОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТА В КЛАСИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

© С. П. Гвоздїй

У статті розглянуто систему позааудиторної діяльності для формування культури безпечної життєдіяльності. Побудована схема організації системи позааудиторної діяльності студента залежно від: змісту та способу подання інформації; кількості учасників; співвідношення до аудиторних занять; організатора. Наводяться приклади колективної, групової, індивідуальної позааудиторної діяльності. Доводиться ефективність та важливість такої діяльності в освітньому процесі класичного університету
Ключові слова: позааудиторна діяльність, культура безпечної життєдіяльності, багаторівневий комплексний тренінг, самостійна робота

The complicated situation in the East of Ukraine, unpredictable terrorist threats in European countries proves the necessity to study the questions of safety in all educational institutions. The important role in the process of teaching the questions of safety is given to educational process in higher educational institutions (curricular/extracurricular activity).

In the work of many scientists is reflected the value of extracurricular activity in upbringing function and as to the development of personal qualities of students of the higher educational institution. The attention of researchers is paid to the extracurricular activity in technical, pedagogical, agrarian and other HEIs. But the role of extracurricular students' activity for the formation of culture of safe life activity in classical universities stays undetermined. The aim of the work: to prove the necessity of using the system of extracurricular activity at formation of culture of safe life activity in the classical university.

The author emphasizes that person is formed by the way of mastering and appropriation of the socially elaborated experience by individual through the process of feeling or living a situation. The constructed scheme of organization of the student's extracurricular activity system depends on: content and way of giving information; number of participants; relation to curricular activities' organizer of extracurricular activity. The examples of collective, group, individual extracurricular activity are given. The possibility of using the multilevel complex training for formation of safe life activity culture is demonstrated. The effectiveness of students' extracurricular activity is proved by the high rates of participation in scientific work and conferences of the different levels, prize places at Ukrainian and International students' Olympiads in the safety of life activity. The work of "Club of safe and healthy life style" for the students of different specialties of the university is founded.

Just the system approach to the extracurricular students' activity with detailed step-by-step elaboration allows play the role of instrument for the integration and implementation of the different forms, methods, means of the learning-upbringing activity in educational process of the classical university for formation of the safe life activity culture

Keywords: extracurricular activity, safe life activity culture, multilevel complex training, independent work

1. Вступ

Сучасний стан безпеки хвилює населення всього світу. Складна ситуація на сході України, непередбачувані терористичні загрози у країнах Європи підкреслює актуальність вивчення питань безпеки у

всіх ланках навчальних закладів для запобігання та, у разі настання надзвичайної події, адекватної поведінки в ній. Велику роль у процесі навчання питанням безпеки віддається освітньому процесу у вищих навчальних закладах (аудиторна/позааудиторна діяль-

ність), в яких навчається зрілий, дорослий, розуміючий важливість та пріоритетність безпеки у сьогоденні контингент молоді.

Розвиток особистості студента стоїть серед основних завдань сучасної освіти, що передбачає формування здатності до самонавчання, самовиховання, самореалізації, самооцінки. Не можна готувати фахівця у вищих навчальних закладах лише на основі засвоєння суми знань, яке здійснюється під час аудиторної роботи. Навчити вчитися і використовувати на практиці отримані знання – основна мета навчального процесу в навчальному закладі, у тому числі й при вивченні питань безпечної життєдіяльності. Тобто необхідно вести підготовку студента, який може пристосовуватися до постійних змін сучасності, мати інноваційні типи мислення і культури, творчу самостійність для подальшого безперервного самовдосконалення та самоосвіти [1]. Такий підхід можливо здійснити при залученні всіх учасників освітнього процесу до активної позааудиторної діяльності.

2. Літературний огляд

Визначення ролі позааудиторної діяльності у вищих навчальних закладах знайшло відображення у роботах багатьох учених: А. Казмерчук [1], Л. Кондрашова [2], Ю. Матвій-Лозинська [3], В. Попова [4], Н. Скрипник [5] та ін.. При цьому І. Вяткіна [6] акцентує увагу на позааудиторній діяльності у технічних вищих навчальних закладах; О. Старокожева [7] – у педагогічних; А. Галеева [8] – в аграрних тощо. Т. Бурцева [9], З. Омарова [10], Л. Якушкіна [11] та інші науковці звертаються до ролі позааудиторної діяльності у виховній функції та щодо розвитку особистісних якостей. Проте, невизначеною залишається роль позааудиторної діяльності студентства для формування культури безпечної життєдіяльності у класичних університетах.

3. Мета та задачі дослідження

Мета статті: довести необхідність використання системи позааудиторної діяльності при формуванні культури безпечної життєдіяльності в класичному університеті.

Для досягнення поставленої мети вирішувалися наступні задачі: проаналізувати роль позааудиторної діяльності в освітньому процесі вищих навчальних закладів та навести систему позааудиторної діяльності для формування культури безпечної життєдіяльності студентів класичних університетів.

4. Аналіз ролі позааудиторної діяльності в освітньому процесі

Під позааудиторною діяльністю науковці пропонують розглядати систему взаємопов'язаної діяльності суб'єктів освітнього процесу, що є невід'ємною складовою професійної підготовки і здійснюється поза розкладом навчальних занять з метою створення умов для особистісного розвитку студентів і їх самореалізації [5]. При цьому позааудиторна діяльність студента

розглядається як необхідна складова цілісного навчально-виховного процесу, тому що вона вміщує різні заходи навчального і виховного характеру.

Вплив позааудиторної діяльності на спрямованість особистості студента, його культуру безпечної життєдіяльності виявляється в успішності його самостійної активності за межами організованих педагогами занять, що відображається у динаміці самоосвіти (накопичення знань про професію, предмет та безпеку); самопізнання (становлення концепцій, поглиблення інтересів та відношень); самореалізації (розширення діапазону свого досвіду) [4, 7]. Система позааудиторних заходів дозволяє студенту перевірити свою теоретичну підготовку, краще пізнати себе, сприяє саморозвитку особистості і набуття впевненості, що дозволяє компетентно зайнятися обраною діяльністю.

З метою забезпечення тренування психічної витривалості і стійкості в надзвичайних ситуаціях, моделювання ситуацій, при яких студенти навчалися б управляти своїми думками, страхами, агресією, почуттями, станом, настроєм, регулювати свою поведінку, дії і вчинки інших, позааудиторна діяльність повинна включати в себе різні види діяльності. Ми згодні з думкою вчених [1, 2], які стверджують, що позааудиторна діяльність – це виховання впевненості у своїх силах, здібностях, можливостях. Успішно виконати це завдання можна лише за умови, що студенти отримують знання з урахуванням своїх сил і можливостей, інтересів і здібностей.

Саме в позааудиторний час відбувається остаточне засвоєння знань, здійснюється формування вмінь і практичне відпрацювання навичок студентами, які вони зможуть використати у своїй майбутній професійній діяльності. Адже засвоєння знань вважається цінним лише у тому випадку, коли воно досягає рівня практичного застосування [12]. Загальновідомим є той факт, що особистість формується шляхом засвоєння і привласнення індивідом суспільно виробленого досвіду. Необхідно, щоб відбувся процес переживання або проживання ситуації, тільки тоді досвід буде присвоєно людиною. На такий результат була спрямована вся позааудиторна діяльність при формуванні культури безпечної життєдіяльності в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова під час навчально-виховного процесу дисциплін з безпеки на кафедрі медичних знань та безпеки життєдіяльності.

5. Система позааудиторної діяльності при формуванні культури безпечної життєдіяльності студентів класичного університету

Підсумовуючи розробки педагогів та власний досвід організації позааудиторної діяльності студентів під час освітнього процесу у класичному університеті, зокрема при вивченні питань з безпеки та у процесі формування культури безпечної життєдіяльності, нами побудована загально-можлива схема організації позааудиторної діяльності студента (рис. 1).

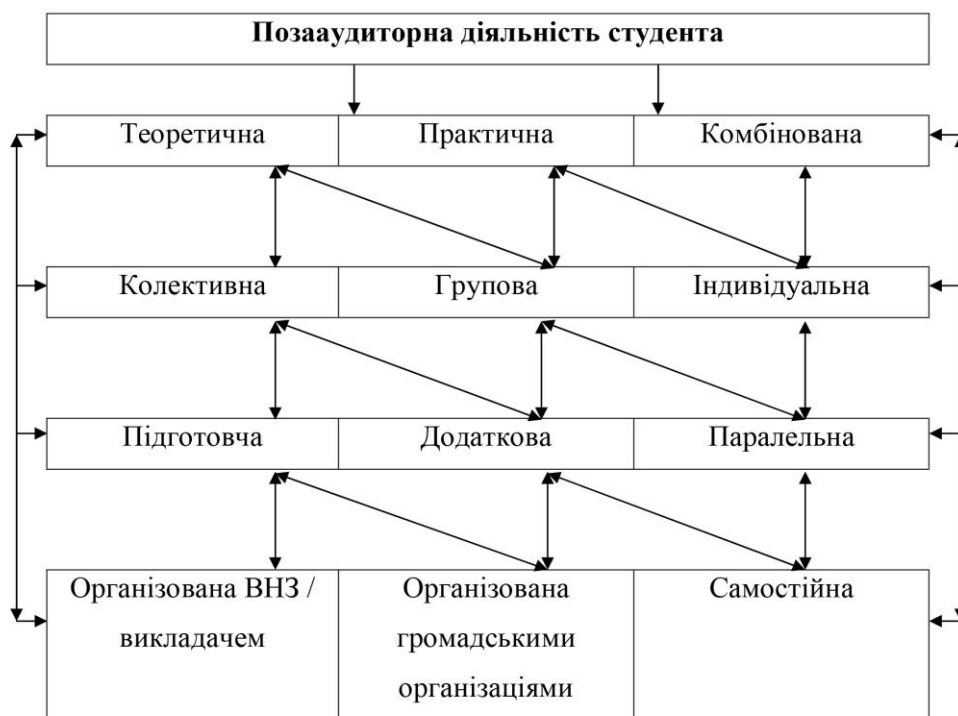

Рис. 1. Система позааудиторної діяльності студента при формуванні культури безпечної життєдіяльності

Залежно від змісту та способу подання інформації виділяють такі форми позааудиторної діяльності: теоретична, практична та комбінована, яка передбачала поглиблене опрацювання інформації з безпечної життєдіяльності. Здійснювалась така діяльність за допомогою колективної, групової та індивідуальної позааудиторної діяльності (рис. 1).

Колективна робота щодо формування культури безпечної життєдіяльності у позааудиторній діяльності розрахована на одночасне охоплення великої кількості студентської молоді. Цій роботі властиві такі особливості, як яскравість, урочистість, великий емоційний вплив. Вона може бути як пізнавального, так і розважального характеру і мати широкі можливості для активізації діяльності студентів. До масових колективних форм позааудиторної діяльності можна віднести: лекторії; конференції; олімпіади, конкурси, турніри, фестивалі; декади (тижні, місячники) з безпеки; вікторини; КВК тощо. В нашому університеті колективна робота реалізовувалась у Всеукраїнських семінарах-тренінгах з безпечної життєдіяльності; під час багаторівневих тренінгів щодо формування культури безпечної життєдіяльності серед студентів та викладачів дисциплін з безпеки; на міжнародних конференціях та під час місячників із цивільної безпеки; на показових заняттях та лекторіях, організованих нами за підтримки міської рятувальної служби та Державної служби з надзвичайних ситуацій України в Одеській області тощо.

До групових форм позааудиторної діяльності ми відносимо роботу у клубі безпечного та здорового способу життя; факультативні заняття; творчі ігри; екскурсії та ін. Групова робота охоплювала невелику кількість студентів, які виключно добровільно бажа-

ли брати участь у позааудиторній роботі у вільний час. Така робота сприяла виявленню та розвитку інтересів та творчих здібностей, сприяла поглибленню знань з дисципліни, збагачувала інформацією, формувала професійно значущі вміння та навички. Групова позааудиторна робота мала цільовий характер, тобто припускала наявність певної загальної мети та спільних інтересів. Наприклад, група студентів, які брали участь у роботі клубу під час додаткової теоретичної та практичної підготовки, поглиблено вивчали питання безпечної життєдіяльності, мали змогу відпрацювати усі практичні навички та доводили їх до автоматизму. Такі студенти у подальшому проходили відбір на університетському рівні для участі у Всеукраїнській студентській олімпіаді з безпеки життєдіяльності. Вони посідали призові місця на цьому рівні, виходили на державний та міжнародний рівні змагань з цієї дисципліни та демонстрували гарні показники (отримували дипломи I–III ступенів).

До індивідуальної роботи в позааудиторній діяльності ми відносили роботу як самостійну, так із участю викладача. Якщо в аудиторний час діяльність студента керує безпосередньо викладач, то в позааудиторний час студент здебільшого сам керує процесом оволодіння знаннями, формуванням умінь і навичок. Ступінь керівництва позааудиторною діяльністю студентів з боку педагога може бути різною: від жорсткого керівництва і контролю до повної самостійності і творчості. Під час позааудиторної роботи із викладачем проводились індивідуальні, групові консультації щодо дисциплін з безпеки.

Самостійна індивідуальна робота студентів спрямована на переробку сприйнятої на лекції інформації в знання, переробку знань в уміння і при ство-

ренні умов тренування – придбання навичок (наприклад, під час колективних семінарів-тренінгів, олімпіад, при змагально-тренувальному підході під час аудиторних занять тощо). Позааудиторна самостійна робота була спрямована не на озброєння студентів тисячами готових фактів, а на засвоєння методів отримання цих фактів, причому не тільки відомих, але й нових [13].

У термін «самостійна робота» вкладається різний зміст: самостійний пошук необхідної інформації, придбання знань, використання цих знань для вирішення навчальних, наукових та професійних завдань; діяльність, що складається з творчого сприйняття і осмислення навчального матеріалу в ході лекції, підготовки до занять, іспитів, заліків; різноманітні види індивідуальної і групової пізнавальної діяльності студентів на заняттях або в позааудиторний час без безпосереднього керівництва, але під наглядом викладача; самоосвіта; самонавчання [7].

Індивідуальна самостійна позааудиторна діяльність передбачала роботу із навчальною, довідковою, науковою, науково-популярною літературою; складання конспектів; роботу з електронними підручниками та посібниками; роботу в електронній мережі Інтернет; підготовку повідомлень, рефератів; складання та розв'язування задач, виконання вправ; складання та розв'язування кросвордів, ребусів, продумування і створення плакатів з безпечної життєдіяльності тощо.

Позааудиторна діяльність у співвідношенні до аудиторних занять нами була розподілена на: підготовчу (підготовка студентів до семінарських, практичних, лабораторних занять); додаткову (виконання складних, творчих завдань як підготовка доповідей, відеорефератів, презентацій, міні-лекцій та ін.); паралельну (самоосвітня та науково-дослідна діяльність студентів) [14, 15].

Один із прикладів використання позааудиторної діяльності при формуванні культури безпечної життєдіяльності організація і проведення різноманітних тренінгів. Як зазначають науковці, тренінг – це одночасно цікавий процес пізнання себе, інших, предмету навчання; спілкування; ефективна форма опанування знань; інструмент для формування умінь і навичок; форма розширення досвіду [16]. Психолого-педагогічний тренінг істотно полегшує і прискорює процес опанування знань, умінь і навичок ефективною соціальною поведінкою, сприяє оптимізації комунікативних можливостей молодого фахівця, необхідних для організації повноцінної продуктивної взаємодії з іншими людьми в практичній діяльності і міжособистісних стосунках, створює можливість для повноцінного самопізнання і самовизначення.

Тренінг при формуванні культури безпечної життєдіяльності сприяв процесу формування у студентів таких якостей як адекватність під час різних небезпек, комунікабельність, вміння взаємодіяти в команді та приймати швидкі рішення, креативність і т. д. Тренінг, який проводився нами у різних формах позааудиторної діяльності, мав такі особливості:

1) спочатку в ситуації випробування потрапляють учасники групи; оцінюється успішність їх дій, душевна відкритість, кмітливість;

2) загальна атмосфера на тренінгах – динамічне «свято»; керівник повинен чітко вести заняття, і тоді всі будуть слідувати за ним, впевнені в його знанні;

3) заняття складалося з різних фрагментів, об'єднаних в смислове ціле; чергувалася робота в загальному колі, в парах і мікрогрупах; керівник використовував різні прийоми виразності мовлення, слідує логіці і завданням заняття;

4) настройка перед завданнями; практично будь-яку вправу може провалити, якщо у групі не буде відповідного психологічного настрою [6].

Спілкування учасників у ході тренінгу охоплювало дві складові: зміст і процес. Зміст тренінгу – це тематика (ідеї, питання безпеки життєдіяльності, номенклатура небезпек, класифікації надзвичайних ситуацій, психофізіологічна сталість), що вивчається в ході роботи (наприклад, особливості оповіщення населення, поведінка під час надзвичайних ситуацій, побутові небезпеки тощо). Процес тренінгу – це те, як взаємодіють учасники тренінгу під час навчання, яку атмосферу створюють, які ролі відіграють, як впливають один на одного. Метод тренінгу – це те, у який спосіб організоване навчання (ігри, міні-лекція, дискусія, мозковий штурм, коло-знань, робота в малих групах, кейс-метод тощо), як відбувається процес засвоєння змісту тренінгу.

Різні ситуації, що виникали в групах тренінгу, були навчальними, умовними, ігровими, для студента виступали як цілком реальні, в яких треба діяти з усією відповідальністю за результат. Почуття відповідальності за результат дії – запорука успіху всієї групи. Колективна навчальна робота можлива за умови вирішення спільних пізнавальних завдань спільними зусиллями мікрогрупи, яка складається з 10 осіб. В умовах запропонованої форми проведення заняття може бути задіяна і більша кількість учасників (від 10 до 40 осіб), які є представниками кількох груп, так як у багатьох випадках успіх визначає атмосфера масовості. Основне значення надавалося груповій динаміці (тобто живому сприятливому розвитку відносин між членами мікрогрупи), а роль ведучого зводилася до того, щоб полегшити початкові контакти і дати можливість членам груп побачити самих себе в цих живих взаєминах. Подібна форма позааудиторної діяльності була одним із засобів реалізації методики формування культури безпечної життєдіяльності.

Слід зазначити, що форма тренінгів нами використовувалася у різних проявах позааудиторної діяльності (рис. 1). В Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова для студентів, які вивчали на кафедрі медичних знань та безпеки життєдіяльності дисципліни з безпеки, був організований «Клуб безпечного та здорового способу життя». За даними схеми позааудиторної діяльності це «комбінована – групова – додаткова – організована викладачем/добровільна». Під час роботи клубу студенти мали змогу спілкуватись як із викладачем, під керівництвом викладача, так й самостійно організовувати різноманітні ігрові, тренувальні, змагальні, інформаційні, практичні тренінгові заходи тощо.

Тренінги організовувались нами в рамках різноманітних Всеукраїнських та Міжнародних заходів. Так, наприклад, під час III-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Функціонування студентських організацій у вищих навчальних закладах: стан, проблеми, стратегії розвитку та міжнародна співпраця» для учасників конференції (голови студентського самоуправління, голови студентських профспілок українських вищих навчальних закладів) було організовано та проведено комплексний тренінг «Логістика та алгоритм діяльності первинних профспілкових організацій та організацій студентського самоуправління щодо формування культури безпечної життєдіяльності студентів вищих навчальних закладів». Тренінг складався з трьох групових тренінгів:

а) «Використання „3-T” підходу у повсякденні та в надзвичайних ситуаціях»;

б) «Поводження та порядок дій в умовах надзвичайних ситуацій (соціально-політичних, воєнних, природних, техногенних тощо). Розробка алгоритму дій»;

в) «Принципи надання першої медичної допомоги у невідкладних станах. Серцево-легенева реанімація. Перша медична допомога при травмах, переломах, кровотечах».

Проведення комплексного багаторівневого тренінгу щодо формування культури безпечної життєдіяльності серед лідерів профактиву та студентського самоврядування давало змогу вирішити декілька задач:

1) започаткувати формування елементів культури безпечної життєдіяльності у кращих представників студентства через проведення тренінгів;

2) апробувати та відпрацювати можливості позааудиторної діяльності у такій послідовності її форм «комбінована – колективна – паралельна – організована викладачами з безпеки»; виявити актуальні питання студентства з різних регіонів щодо безпечної життєдіяльності;

3) розповсюдити досвід проведення багаторівневого, комплексного тренінгу в інші вищі навчальні заклади України. Так, тренінг проводився командою тренерів, які є фахівцями та авторитетами у своїй справі (лікарі, досвідчені психологи, викладачі тощо);

4) привернути увагу кращих представників різних вищих навчальних закладів до проблем безпеки, формування КБЖД у студентства різних кутків України;

5) виявити ефективність комплексних тренінгів для формування культури безпечної життєдіяльності.

За проведеним після комплексного тренінгу анкетуванням ми визначили, що 83 % з 30 опитаних учасників вважають тематику, форму подачі та відпрацювання актуальним та необхідним. 80 % зазначили високу ефективність тренінгу щодо формування культури безпечної життєдіяльності за результатами самоаналізу у порівнянні з тим рівнем, який зазначали опитувані до проведення тренінгу. 70 % зазначили високий рівень корисності та можливості практичного застосування тих знань, умінь та навичок, отриманих під час комплексного тренінгу «Логістика та алгоритм діяльності первинних профспі-

лкових організацій та організацій студентського самоуправління щодо формування культури безпечної життєдіяльності студентів вищих навчальних закладів». Таким чином, можна стверджувати, що, за думкою лідерів студентських організацій, саме така форма позааудиторної діяльності студентства може бути ефективною щодо формування культури безпечної життєдіяльності.

Наведемо ще один приклад позааудиторної діяльності студентів щодо формування культури безпечної життєдіяльності за такою формулою, згідно схеми: «теоретична – індивідуальна – паралельна – самостійна» (рис. 1). Мова йде про позааудиторну науково-дослідну роботу студентів. Л. Петриченко вважає, що науково-дослідна робота як складник позааудиторної роботи спрямована на поглиблення мотивації творчої професійної діяльності студентів [17]. У нашому випадку така робота спрямована на визначення та дослідження актуальних питань сьогодення саме у контексті безпеки власної професійної діяльності; сприяє поглибленню теоретичних знань студентів про безпеку повсякдення, довкілля, безпеку виробничої діяльності тощо; розвитку творчого мислення студентів, озброєнню студентів дослідницькими вміннями для здійснення цієї діяльності. Заохочення студентів та участь їх у науково-дослідній роботі сприяє розвитку в них самостійності й ініціативності, індивідуального професійного стилю, пошукових та дослідницьких здібностей, без чого неможливе здійснення професійної діяльності на високому рівні.

Наукова спільнота України, що опікується питаннями охорони праці, безпеки та безпечної життєдіяльності постійно проводить студентські науково-практичні та науково-методичні конференції. Слід зазначити, що студенти Одеського національного університету імені І. І. Мечникова під нашим керівництвом постійно беруть участь у таких заходах. Науковий пошук, статистична обробка даних, опрацювання результатів науково-дослідної роботи сприяють розширенню світогляду студентів щодо безпечної життєдіяльності, демонструють навички самоорганізації, самоосвіти та самовдосконалення студентів як науковців. Отже, такий спосіб позааудиторної самостійної індивідуальної роботи є ще одним кроком до цілісно-сформованого феномену в особистості студента як культура безпечної життєдіяльності.

6. Результати дослідження

Проаналізувавши роль позааудиторної діяльності в освітньому процесі вищих навчальних закладів, ми підкреслюємо, що особистість формується шляхом засвоєння і привласнення індивідом суспільно виробленого досвіду через процес переживання або проживання ситуації. Система позааудиторної діяльності студента має бути побудована за розробленою нами схемою залежно від: змісту та способу подання інформації; кількості учасників; співвідношення до аудиторних занять; організатора позааудиторної діяльності. Наведені приклади колективної, групової, індивідуальної позааудиторної діяльності доводять ефективність позааудиторної діяльності студентів високими показниками участі у науково-

дослідній роботі та в конференціях різного рівня, призовими місцями на Всеукраїнських та Міжнародних студентських олімпіадах з безпеки життєдіяльності.

7. Висновки

Таким чином, саме системний підхід до позааудиторної діяльності студентів дозволяє виконувати роль інструменту для інтеграції та імплементації в освітній процес класичного університету різних форм, методів, засобів навчально-виховної діяльності щодо формування культури безпечної життєдіяльності. Проведений аналіз показав, що система позааудиторних заходів дозволяє студенту перевірити свою теоретичну підготовку, краще пізнати себе, сприяє саморозвитку особистості і набуття впевненості, що дозволяє компетентно зайнятися обраною діяльністю. Запроваджені у позааудиторну діяльність заходи: комплексні багаторівневі тренінги, показові заняття, лекторії, олімпіади, змагання, клубні збори, індивідуальна, колективна, групова, самостійна, науково-дослідна робота та інші продемонстрували зацікавленість студентів, актуальність та необхідність використання у формуванні культури безпечної життєдіяльності.

Система позааудиторної діяльності студентів, крім формування культури безпечної життєдіяльності із ретельною, покроковою розбудовою, сприяє формуванню високоморальної й інтелектуально розвинутої особистості, яка здатна швидко й безболісно адаптуватися до складних умов; уміє розкривати, аналізувати й активно використовувати свої потенційні можливості.

Література

1. Казьмерчук, А. В. Внеаудиторная деятельность как средство интенсификации профессионального обучения в высшем учебном заведении [Текст] / А. В. Казьмерчук // Вестник ТГПУ. – 2013. – № 9 (137). – С. 54–60.
2. Кондрашова, Л. В. Внеаудиторная работа по педагогике в педагогическом институте [Текст] / Л. В. Кондрашова. – Киев; Одесса: Вища шк., 1988. – 159 с.
3. Матвій-Лозинська, Ю. О. Позааудиторна діяльність як складова навчально-виховного процесу вищого навчального закладу [Текст] / Ю. О. Матвій-Лозинська // Вісник ЛДУ БЖД. Педагогічні науки. – 2011. – № 5. – С. 175–179. – Режим доступу: <http://www.ldubgd.edu.ua/scientific-herald/ldu-bzhd/no5-2011-ch2>
4. Попова, В. И. Внеаудиторная деятельность студентов: Теория и социально-педагогическая практика [Текст]: дис. ... д-ра пед. наук / В. И. Попова. – Оренбург, 2003. – 332 с.
5. Скрипник, Н. С. Позааудиторна діяльність студентів вищих навчальних закладів: сутність, структура й особливості [Текст] / Н. С. Скрипник // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2012. – Вип. 27 (80). – С. 566–571.
6. Вяткина, И. В. Роль интеграции учебной и внеаудиторной деятельности в профессиональном воспитании студентов в техническом вузе [Текст] / И. В. Вяткина // Вестник Казанского технологического университета. – 2011. – № 3. – С. 261–268.
7. Старокожева, Е. И. Проблемы организации внеаудиторной деятельности студентов в профессиональной подготовке учителя [Текст]: науч.-практ. конф. / Е. И. Старокожева // Внеаудиторная работа как средство повышения

практической направленности в подготовке специалистов начального образования. – Белгород, 2007. – С. 202–208.

8. Галеева, А. П. Организационно-педагогические условия виховної діяльності у вищому аграрному навчальному закладі [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук / А. П. Галеева. – Дрогобич, 2009. – 20 с.

9. Бурцева, Т. А. Роль внеаудиторной деятельности в формировании у студентов социальной активности, самостоятельности, ответственности и направленности на самореализацию в деятельности [Текст] / Т. А. Бурцева // Вестник КГУ им. Н. А. Некрасова: Педагогика. Психология. Социальная работа. Ювенология. Социокинетика. – 2007. – С. 71–73.

10. Омарова, З. У. Внеаудиторная работа со студентами важнейший фактор формирования личности [Электронный ресурс] / З. У. Омарова // Педагогические науки. Методические основы воспитательного процесса. – 2011. – № 3. – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/18_DSN_2011/Pedagogica/3_90482.doc.htm

11. Якушкина, Л. П. Развитие ключевых компетенций специалиста в процессе внеаудиторной самостоятельной работы в вузе [Текст] / Л. П. Якушкина // Научные исследования в образовании. – 2007. – № 1. – С. 154–155.

12. Онучак, Л. В. Педагогические условия организации самостоятельной позааудиторной работы студентов экономических специальностей [Текст]: дис. ... канд. пед. наук / Л. В. Онучак. – К., 2002. – 200 с.

13. Никитина, Н. Н. Основы профессионально-педагогической деятельности [Текст] / Н. Н. Никитина, О. М. Железнякова, М. А. Петухов. – М.: «Мастерство», 2002. – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/370976/>

14. Зимняя, И. А. Педагогическая психология [Текст]: учебник / И. А. Зимняя. – изд. 2-е, доп., испр., перераб. – М.: Логос, 2007. – 384 с.

15. Иванова, М. А. Формирование учебных умений студентов во внеаудиторной самостоятельной работе (на примере иностранного языка на неязыковом факультете) [Текст]: автореф. ... канд. пед. наук / М. А. Иванова. – Рязань, 2005. – 22 с.

16. Технологія тренінгу [Текст] / ред. С. Максименко. – К.: Главник, 2005. – 112 с.

17. Петриченко, Л. О. Система позааудиторної роботи, спрямованої на підготовку майбутнього вчителя до творчої професійної діяльності [Текст]: зб. наук. пр. / Л. О. Петриченко // Гуманізація навчально-виховного процесу. – Слов'янськ: СДПУ, 2010. – Вип. LI. – С. 33–40.

References

1. Kaz'merchuk, A. V. (2013). Vneauditornaja dejatel'nost' kak sredstvo intensifikacii professional'nogo obuchenija v vysshem uchebnom zavedenii. Vestnik TGPU, 9 (137), 54–60.
2. Kondrashova, L. V. (1988). Vneauditornaja rabota po pedagogike v pedagogicheskom institute. Kiev; Odessa: Vishha shk., 159.
3. Matvii'-Lozyn'ska, Ju. O. (2011). Pozaudytorna dijal'nist' jak skladova navchal'no-vyhovnogo procesu vyshhogo navchal'nogo zakladu. Visnyk LDU BZhd. Pedagogichni nauky, 5, 175–179. Available at: <http://www.ldubgd.edu.ua/scientific-herald/ldu-bzhd/no5-2011-ch2>
4. Popova, V. I. (2003). Vneauditornaja dejatel'nost' studentov: Teorija i social'no-pedagogicheskaja praktika. Orenburg, 332.
5. Skrypnyk, N. S. (2012). Pozaudytorna dijal'nist' studentiv vyshhyh navchal'nyh zakladiv: sutnist', struktura j osoblyvosti. Pedagogika formuvannja tvorchoi' osobystosti u vyshhij i zagal'noosvitnij shkolah. 27 (80), 566–571.
6. Vjatkina, I. V. (2011). Rol' integracii uchebnoj i vneauditornoj dejatel'nosti v professional'nom vospitanii stu-

dentov v tehničeskom vuze. Vestnik Kazanskogo tehnologičeskogo universiteta, 3, 261–268.

7. Starokozheva, E. I. (2007). Problemy organizacii vneauditornoj dejatel'nosti studentov v professional'noj podgotovke uchitelja. Vneauditornaja rabota kak sredstvo povyšeniya praktičeskoj napravlenosti v podgotovke specialistov načal'nogo obrazovanija. Belgorod, 202–208.

8. Galjejeva, A. P. (2009). Organizacijno-pedagogičeski umovy vyhovnoi' dijalnosti u vyshhomu agrarnomu navčal'nomu zakladi. Drogobych, 20.

9. Burceva, T. A. (2007). Rol' vneauditornoj dejatel'nosti v formirovanii u studentov social'noj aktivnosti, samostojatel'nosti, otvetstvennosti i napravlenosti na samorealizaciju v dejatel'nosti. Vestnik KGU im. N. A. Nekrasova: Pedagogika. Psihologija. Social'naja rabota. Juvenologija. Sociokinetika, 71–73.

10. Omarova, Z. U. (2011). Vneauditornaja rabota so studentami vazhnejšij faktor formirovanija ličnosti. Pedagogičeskie nauki. Metodicheskie osnovy vospitatel'nogo processa, 3. Available at: http://www.rusnauka.com/18_DSN_2011/Pedagogica/3_90482.doc.htm

11. Jakushkina, L. P. (2007). Razvitie ključevyh kompetencij specialista v processe vneauditornoj samostojatel'noj raboty v vuze. Nauchnye issledovanija v obrazovanii, 1, 154–155.

12. Onuchak, L. V. (2002). Pedagogičeski umovy organizacii' samostojnoi' pozaauditornoi' raboty studentiv ekonomičnyh special'nostej. Kyiv, 200.

13. Nikitina, N. N., Zhelezniakova, O. M., Petuhov, M. A. (2002). Osnovy professional'no-pedagogičeskoj dejatel'nosti. Moscow: «Masterstvo». Available at: <http://www.twirpx.com/file/370976/>

14. Zimnjaja, I. A. (2007). Pedagogičeskaja psihologija. Moscow: Logos, 384.

15. Ivanova, M. A. (2005). Formirovanie učebyh umenij studentov vo vneauditornoj samostojatel'noj rabote (na primere inostrannogo jazyka na neязыkovom fakul'tete). Rjazan', 22.

16. Maksymenko, S. (Ed.) (2005). Tehnologija treningu. Kyiv: Glavnyk, 112.

17. Petrychenko, L. O. (2010). Systema pozaauditornoi' raboty, sprjamovanoi' na pidgotovku majbutn'ogo včytelja do tvorčoi' profesijnoi' dijalnosti. Gumanizacija navčal'no-vyhovnogo procesu. Slovjansk: SDPU, LI, 33–40.

*Рекомендовано до публікації: д-р пед. наук, професор Карпова Е. Е.
Дата надходження рукопису 21.07.2016*

Гвоздїй Світлана Петрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри, кафедра медичних знань та безпеки життєдіяльності, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, вул. Дворянська, 2, м. Одеса, Україна, 65082
E-mail: spgvozdiy@rambler.ru

УДК –378.046-021.68:373.3.011.3-051.091.32(045)

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

© О. Ю. Криволап

Стаття присвячена аналізу зарубіжних і вітчизняних наукових праць з проблеми виявлення й узагальнення сучасних тенденцій післядипломної підготовки вчителів початкової школи. Висвітлено роль формальної, неформальної та інформальної освіти. Доведено важливість поєднання цих видів післядипломної освіти дорослих. Окреслено глобальний і національний характер змін, що впливають на сформованість тенденцій вітчизняної післядипломної підготовки вчителів початкової школи

Ключові слова: вчитель початкової школи, інформальна освіта, неформальна освіта, підготовка, післядипломна освіта

The article is devoted to the analysis of foreign and native scientific works about the problem of revelation and generalization of the modern trends of postgraduate training of the primary school teachers. The role of formal, non-formal and informal education was elucidated. The importance of combination of these types of postgraduate education for adults was proved. The global and national character of changes that influence the formation of the native postgraduate education of the primary school teachers was outlined.

Theoretical analysis of scientific works of the foreign and Ukrainian scientists allows state that there are the world (global) and national (regional) trends. We think that they must be characterized from the point of view of the long or short term.

This article determines and generalizes the trends of postgraduate training of the primary school teachers within non-formal education such as: global (globalization, integration, continuousness); national (creation of the national strategy in the branch of training teachers within postgraduate education and also regulatory policy for giving educational services to the teachers in institutions of formal and non-formal education). Alongside with it these trends are characterized by the author from the point of view of the long or short term.

The research does not include the whole spectrum of problems about the trends in national postgraduate training of the primary school teachers within non-formal education. It was proved, that the revealed trends widened the problem field of researches as to improvement of pedagogical mastership of the modern primary school teachers. We considered the study of the results of the work of formal and non-formal education of teachers as prospective directions of the further researches for official confirmation of the professional competence level

Keywords: primary school teacher, informal education, non-formal education, training, postgraduate education